

KNY-19-

02458

ORATIO FUNEBRIS

quam

in Solennibus Exequiis

Eminentissimi ac Reverendissimi

Sacrae Romanae Ecclesiae Presbyteri Cardinalis

Principis

ALEXANDRI

a Rudna et Divék-Újfalu,

Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis Archi-Episcopi, Sanctae Sedis Apostolicae Legati Nati, Inelyti Regni Hungariae Primatis, Summi et Secretarii Cancellarii, Insig. Ordinis S. Stephani Reg. Apost. Praelati, et Magnae Crucis Equitis, S. C. et R. A. Majest. Actualis Intimi Status, et ad Excelsum Consilium R. L. H. Consiliarii, Ecclesiasticae Commissionis Praesidis, I. Comit. Strigoniensis perpetui ac Supremi Comititis et ad Excelsam Tabulam Septemviralem Cojudicis

die 25. Octobris 1831. Strigonii

dixit

JOANNES STANKOVITS,

Abbas SS. Petri et Pauli Apostolorum de Tata, Cathedralis Ecclesiae Jaurinensis Custos et Canonicus, Inelytae Tabulae Reg. Jud. Praelatus.

Strigonii,

Typis Josephi Beimel, Caes. Reg. priv. Primatialis Typographi.

Humanarum rerum vicissitudinem, laetissimae spei fallaciam si quotidie non experiremur, Auditores omnium Ordinum Nobilissimi! mentibus nostris in omne aevum imprimeret hodiernae diei moesta solemnitas, qua gaudium et coronam nostram Eminentissimum, ac Reverendissimum Dominum Alexandrum a Rudna et Divék-Újsfalá, Sacrae Romanae Ecclesiae Presbyterum Cardinalem, Archi-Episcopum Strigoniensem, et Regni Hungariae Primatem Idibus Septembris inexorabili morte sublatum lugemus. Jacet populus fere omnis memoria ingentis damni abjectus, atque afflictus; moerent Praesules, et Sacrorum Ministri tam irreparabili jactura prostrati; quaeruntur sacri mulierum ac virorum Coetus praeteritorum memores, anxii trepidique futurorum; ejulat egentium puellarum ac viduarum turba tam certo subsidio ad vitam tuendam privata; tristatur Ecclesia Hungarica, non externo hoc sordido apparatu, sed acerbo dolore, communique consternatione dejecta: quia Praesul imo Pater e vivis ereptus est, cujus vita omnium lacrymae exornata virtutibus, rebus multorum privatis perutilis, publicis pernecessaria videbatur.

Quod alibi consuetudo, hic pietas solenne facit, moestitiamque publicam ferali pompa instaurat necdum remissam. Redimus ad luctum, quem nondum posuimus; ad lacrymas, quas nondum absterimus; etenim ex quo reliquias Parentis condidimus terra, in squalore fuimus. Miserum me! cui argumentum incumbit ejusmodi, quod flendo facilius sit, quam dicendo persequi; in quo versari non liceat sine summo dolore; in quo dolori summo non liceat, quod natura suadet, silere. Sed et in tanto luctu felicem! cui Princeps laudandus obtigit, quem omnium lacrymae laudant; et cui nullus honor tribui non debitus potest. Versatur quidem ante oculos suscepti muneris difficultas;

et dum pietati satisfacere contendo, non satis vires meas expendisse comperio: sed lubens patiar ingenium si quod in me est, magnitudine Viri, quem commendandum suscepi, obrui, et deficere. Vos oro Auditores omnium Ordinum Nobilissimi! qui Superstitem summa religione coluistis, et merita Ejus honorifica significatione toties estis prosecuti, ut me ex immensa rerum copia pauca delibantem prolixo favore ac benevolentia sustinete.

Animus haud est nobilis, ex qua descendit Alexander stirpis antiquitatem, et per longam seculorum seriem continuatum decus, et splendorem recensere, Qui propria virtute eam celebritatem nominis et gloriam est consecutus, ut Ipse lucem Majoribus suis clariorem apposuerit, quam ab illis acceperit. Speciosa originum laudatio plus ponderis apud imperitum vulgus, quam apud rerum prudentes habet. Non enim natales, sed vita; non incunabula, sed studia: non antenatorum lux, et gesta, sed proprius splendor, et merita; non ab ultima vetustate repetita nobilitas, sed antiquitas morum, et aureo seculo digna simplicitas honorem, et gloriam conciliant.

Natus est Alexander in sancta Cruce possessione Comitatus Nitriensis quarta Octobris anno prioris seculi sexagesimo Patre Andrea Rudnay Ordinario Nobilium Judice, Matre vero Anna Döry dignis prorsus hoc Filio Parentibus, qui Eundem a tenera juventute ad innocentiam vitae, timorem Dei, qui initium est sapientiae, ac indefessum laborum studium manucentes firmum posuerunt illarum virtutum fundamentum, quae tantam nomini Ejus pepererunt immortalitatem. Non enim aliquando ad summam rerum pervenit quisquam, qui non prima aetate gradibus virtutis ascenderit. Cum nunquam sinneret ullam temporis partem sine proventu aliquo Sibi subdici, scientias, quibus in adolescentia vacabat, maximo cum profectu coluit, et ex disciplinis theologicis in album etiam Doctorum relatus est. Presbyterorum numero adscriptus diversa officia quali cum laude gesserit, recensere temporis angustia prohibet. Sive Eum considerem,

qua Magnatis Hungari educationi intentum, aut in animarum cura subsidiariam navantem operam; seu qua Capellanum in Aula Primatis Cardinalis a Batthyán, tum Secretarium Officii Vicarialis Tyrnaviensis ubique idem studium laboris eadem temporis parsimonia, idem indefessus officii zelus: cujus in Archivo Vicariali hodieum perenne superest documentum. Clarus esse Alexander coepit, etiam cum lateret; nomen prius invenit, quam quaesivit: quasi auspicio quodam jam tum sciri debuerit, qualis quantusve futurus aliquando esset.

Parochia Korosiensis, et brevi post delatum Vice-Archi-Diaconi Nagy-Tapolcsanensis munus virtutes Alexandri in majorem adhuc lucem posnere. Animarum Sibi creditarum curam vero apostolico zelo gerebat: in catechisandis rudibus solers, in dicendo ad concionem non humanae sapientiae verba, sed Christum, et hunc crucifixum praedicans, in Sacramentorum administratione Sacerdos indefessus pervigilabat providus pastor, ne sua singulis vel pabula deessent, vel medicamenta: lactabatur cum gaudentibus; lacrymabatur cum flentibus; moestos solabatur; egenis opem ferebat; infensos reconciliabat; turbatam in familiis pacem restituere, christianam ubique charitatem conservare, firmareque omni virium contentione nitebatur; factus omnibus omnia, ut omnes faceret salvos. Sed profecto praeclarae mentis gloria jacere in tenebris non potest, ideo anno 1805. Sacratissimae Suae Majestatis Clementia Caesareo-Regia in illustrem Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis Canonicorum Senatum adoptatur.

In Vestrum Collegium adscitus atque adgregatus quanta cum dignitate dignitatem illam sustinuerit, quid opus est praesertim apud Vos agentem pluribus verbis exponere? Tanta fide ac diligentia, tanta dexteritate ac prudentia, tanta perspicacitate ac solertia in quovis Sibi demandato munere versatus est, ut honorum omnium animos, voluntatesque devinxit. Unum tamen, quod ipse tum Tyrnaviae, agens frequenter oculis usurpavi; quodve omnium deposcebat venerationem, reticere non possum: filialem Ejus in Patrem, quem domi suae habebat, observantiam et pietatem, perquam similem illi, quam Sacrae Scripturae in Libro Tobiae posteritatis aedificationi ac

exemplo transcripserunt. Quanta teneritudine orbatum oculorum lumine Patrem coluerit Alexander; quanta solitudine votis ejusdem occurrerit; quanta sedulitate minimum etiam, quod ei praestare poterat servitium, in lucro posuerit, cuncti vidimus. Vidimus Filium pendentem a Patris nutu, Patri omni officiorum genere Se approbantem, cum ipsis servis de obsequii laude dimicantem; vidimus Patrem, qui jam Alexandrum non solum diligeret ut filium; sed etiam ut patrem et observaret, et veneretur.

Pius tam felicitatis Patris Filius agente praeprimis immortalis memoriae Primatæ Archi-Duce Carolo Ambrosio, qui Patriae ac Ecclesiae morte praematura ereptus aeternum Sui reliquit desiderium, anno quidem 1808. dirigenti Regni Dicasterio admotus, proxime insequente vero ad Excelsam Cancellariam Hungaricam Consiliarius Audicus, et Referendarius nominatus est. Quo graviora hic tractanda erant negotia, eo major erat Alexandri in cognoscendo facilitas, in agendo consilium, in labore perseverantia. Quam gravia, quam Regno et Ecclesiae utilia, quam copiosa negotia feliciter ad finem perduxerit, magis omnibus cognitum est, quam ut iis immorari oporteat. Quantum Ei prudentiae et acuminis ad videnda ea, quae vera et recta essent? quantum animi, et libertatis ad eadem proferenda, quantum auctoritatis ad obtinenda semper fuit? quanta sermonis dulcedine, et elegantia, quanta perspicacia atque memoria proferebat, quam aptis rationibus vota Sua suffulciebat? nihil unquam Ille in dicenda sententia aut metui, aut gratiae dedit; nunquam ad ejusquam voluntatem orationem Suam accommodavit; nunquam quidquam veritate prius aut antiquius habuit. Salutem publicam, et privatorum commoda promovere unice contendebat. Cum et doctrina, et usu rerum et prudentia excelleret, quid mirum, si Augustissimi Terrae Principis, quem Largitor Bonorum Deus periculosissimis, quae vivimus, temporibus tamquam justi bouique columnam et firmamentum pro tuenda salute populorum servavit, eam consequi meruit fiduciam, ut anno quidem seculi labentis decimo quinto Transylvaniae Episcopus, post quadriennium vero Regno Hungariae Primas datus fuerit.

Pontificiam dignitatem consecutus nihil eorum, quae Sanctus Paulus in Episcopis requirit, desiderari apud Se patiebatur. Novum munus novis quoddammodo amplexus viribus cum jam pridem ad summam pervenisse judicaretur virtutis perfectionem, Ipse tamen quotidie Seipso et melior cernebatur, et perfectior. Infinita sunt, quae per trium lustrorum decursum in Patriae commodum, in Ecclesiae decorem, in concivium utilitatem, in fidelium salutem gessit. Nolite existimare fuisse in partibus muneris Ejus quidquam, tam arduum, tam excellens, tam homini impervium, quod seu diligentia tanti Praesulis aggredi, seu prudentia assequi, seu industria perficere non auderet. Sed in hac temporis angustia multa properanti praetermittenda sunt, quae vel singula, nisi copia obstaret, satis amplam ad dicendum materiam suppeditare possent.

Fervorem Christianae pietatis aetate nostra multum remisisse, imo jam eorum numerum in dies crescere, qui vel indifferenti, vel plane inimico erga religionem revelatam feruntur animo, et tristicum experientia, et bonorum amarae quaerelae perhibent. Non jam salutis, sed terrenorum bonorum studium ac sensuum illecebrae constituunt metam humanorum votorum. Est autem haec hominum, qui versantur in seculi pravitate, labes, ut aut voluptatibus dediti sint, aut laborent impietate. Dico irretitos suis cupiditatibus: perfracte damnantes quaecunque ignorant, ignorantesque ea omnia consulto, quibus eorum flagitia condemnantur; dico impios: qui res divinas idcirco tantum nosse gestiant, ut eas maligne carpant, et eam ob rem carpere studeant, ne quis eos, si fieri possit, injectus a religione timor perturbet.

Ut tantis malis efficax paretur medicina, tanta pericula procul removeantur: ut in Patria religionis fervor, pietatis studium, vitae probitas, ecclesiasticae disciplinae vigor serventur adhuc et augeantur, nullis curis, laboribus, fatigiis pepercit apostolico spiritu animatus Alexander. Salutaris intentionis non aliter felicem sperari posse successum persuasus, quam si viri ecclesiastici vicariam in animarum cura praestantes operam sanctum hunc scopum unitis viribus, et assiduo fervore prosequerentur: primas curas ordini clericali di-

cavit. Defectui sacerdotum occursurus in Transylvania numerum cleri junioris auxit, et ad ejus intertentionem quovis anno de mensa, ut ajunt, Episcopali sedecim florenorum millia sacrauit; Strigonii Presbyterorum erexit tyrocinium, eamque impendit educandae publi ecclesiasticae operam, ut destinata ad informandos fideles, et in via salutis manuducendos parata semper sit ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea, quae in nobis est, spe, et per bona opera certam suam vocationem, et electionem faciat.

Ut autem, quod infirmum fuit, consolidaret, quod aegrotum sanaret, quod contractum alligaret, quod perierat, requireret, quod pingue et forte fuit, custodiret, clerumque curatum ad omnes muneris partes sedulo implendas juxta sacrorum canonum regulam animaret, creditam Sibi Dioecesim fatigio pene immenso, sed cum ingenti ubique animarum fructu, et christianae pietatis incremento perlustrabat; religionis integritatem servare, abusus corrigere, vitia evellere, disciplinae ecclesiasticae auctoritatem restituere totis viribus nitebatur, in id semper intentus, ut animarum curatores ad officium pastorale quam religiosissime obeundum modis omnibus accenderet. Memor autem verborum Apostoli: qui bene praesunt Presbyteri duplici honore digni habeantur, apud Suam Majestatem Sacratissimam effecit, ut Tyrnaviae quidem novum sex Canonicorum Collegiatum Capitulum exurgeret; Capitula vero Alba-Carolinense in Transylvania, et novissime Poseniense accedente Clementia Caesareo Regia distinctivis signis ornarentur.

Faustum horum conatum successum plurimum juvabat Alexandri aureis Ecclesiae seculis digna vivendi ratio. Virtus ei nulla defuerat, quam quidem Ipsius vitae conditio postulabat: servantissimus officii, amans aequitatis, religionis cultor talem se gerebat, cujus spectata sit probitas, sentiendi norma gravis, et solida, agendi ratio constans, et ad pietatis leges exacta, domitae cupiditates, perturbationes ex imperantis animi nutu, rationisque suspensae; atque in omnibus semet exhibebat sicut Dei ministrum in multa patientia, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia,

longanimitate, in suavitate, in charitate non ficta, in verbo veritatis.

Pastoralis sollicitudinis culmen conspicio in Synodo Nationali, quam immortalis nominis Primas Posonii celebravit. Collatis in unum Sapientissimorum Hungariae Praesulum consiliis non vane confidebat Alexander cunctos malorum fontes feliciter detegendos, oportunam tanto discrimini medicinam parandam, apta revehendae veteris pietatis, morumque innocentiae media statuenda, et leges tales ferendas esse, quibus et minantia saluti fidelium pericula arceri, et religioni ac disciplinae ecclesiasticae antiquus honor restitui valeant. Quis satis recenseat, quanta Ille sollicitudine Clementissimi Regis consensum exoraverit, quantum laboris, et vigiliarum impenderit, ut materiam in venerando tot Antistitum congressu proponendam digereret; cuncta pararet ad primaevae Ecclesiae et sacrorum canonum leges composita; omnia denique ad rem maximi momenti digne perficiendam necessaria disponeret? Sane cunctorum animos admiratio, et stupor invasit, cum Archi-Praesulem intuerentur ea consilii maturitate ac ordine, quidquid operiendi consilii majestas exigebat, praestasse, ut nihil illustrius, ac religiosius exoptari posse quilibet fateretur. Quanta cum dignitate, animorum consensione, religionis zelo, disciplinae ecclesiasticae studio hic omnia gesta fuerint, Vobis optime constat Excellentissimi ac Illustrissimi Praesules Ecclesiae Hungariae, qui laboris non minus ac meriti, et gloriae parem cum illo partem habuistis. Testis temporum historia perhibebit posteritati: Praelatos Hungariae nihil adhuc a majorum deflexisse vestigiis, sed nostro etiam aevo in Synodo Posoniensi causam religionis, morum, ac Disciplinae Ecclesiasticae spiritu Boromaei aetate digno egisse.

Tantarum virtutum gloria sollicitudini omnium Ecclesiarum intentam Summi Pontificis mentem effugere non poterat. Radii luminis, quibus Alexander Metropolitanam Sedem Strigoniensem colustravit, Romam quoque pertigerunt. Probabantur immortalia ejusdem merita etiam magnae memoriae Papae Beatissimo Leoni XII. qui ut suam, in Primatem Hungariae voluntatem palam testaretur,

Eundem Sacrae Romanae Ecclesiae Presbyterum Cardinalem renunciavit. Summae huic dignitati major adhuc exinde accesserat splendor, quod Sua Majestas Sacratissima neo-creato Cardinali Alexandro purpuram Altissima manu imponere Clementissime dignata fuerit.

Indesinenti erga religionem studio par erat Alexandri fidelitas in Regem, amor in patriam, adhaesio in avitam constitutionem. Aliquorum licet sententiae adverser, nunquam tamen illum dicam civem optimum, qui opere propriis tantum non publicis commodis intentus, ut popularem captaret auram, occasione quavis arrepta sua in concives studia laudat, rationem populi, humanitatem, libertatem extollit, magistratus publicos carpit, de male administrata republica quaeritur, legitima aliorum jura convellere, sua semper tueri et augere nititur; verum innixus verbis divini Magistri: ex fructibus eorum cognoscetis eos, illum esse germanum patriae filium semper tenebo, qui teneritudinem pietatemque suam opere non minus, ac ore contestatur. Alexandri hoc in merito sententiam palam faciunt, quae in publicis Regni Comitibus, aut alia solemni occasione verba faciebat: patriae nomine Regem semper ac Regnum complexus nunquam haec divelli posse affirmabat, et palam profitebatur, salutem reipublicae Sibi semper supremam esse legem, omnesque vires ad id prohibendum convertendas, ne seu Augusti Throni dignitas, seu avitae constitutionis integritas, seu omnium, quos haec complectitur, salus unquam in discrimen adducatur.

Magis adhuc opere testatus est amatus Archi-Praesul nihil Sibi esse antiquius patriae decore, gloria, utilitate. Quis enim aliquando velocior Illo erat ad curas et labores ferendos, ad sumtus quosvis impendendos, dum educatio juventutis promovenda, scientiae artesque fovendae, instituta publica fulcienda, aut privata vel communis necessitas sublevanda erat? Quam Gentium Apostolus divitiarum et opum apud Christianos habendam esse rationem docuit, Alexander factis et vita contestatus est. A teneris non proprio, sed proximi commodo vivere assuetus, egenis opem ferre, calamitate pressis succurrere, infirmos sublevare, orphanos protegere, viduas

sustentare religioni semper ducebat. Ejus in pauperes effusam liberalitatem grata memoria recolit Magnus Principatus Transylvaniae, ubi famis periculo collectantes centenas familias non proprio tantum, sed quodquod aere parato comparare poterat, emto etiam frumento salvas esse jubebat; recolit per totum regnum sparsa viduarum, orphanorum omnisque generis opis indigorum turba, qui perceptorum ab Eo auxiliis securum nacti vitae praesidium amaris nunc deplorant lacrymis, quam perpassi sunt, irreparabilem jacturam. Vox me citius aut dies, quam materia laudis deficeret, si singula persequi vellem, cum ampliora haec sint, quam ut singula brevi oratione vel digne commemorari possent.

Sed quomodo aut silentio praetermittere, aut de eo pro dignitate verba facere potero, quod omnium in se rapit admirationem, et huic, in qua agimus, urbi perenne decus, et in aevum duraturam conciliat celebritatem. Hungariae per Turcas illatorum bellorum calamitatem haec etiam olim metropolis experta est: sacra direpta, templa eversa, aedes solo aequatae, incolae pro mancipiis abducti sunt; barbarorum saevities vix fugientibus vitae salutem reliquit; ipsum Capitulum Metropolitanum antiquos lares relinquere, novasque sedes quaerere cogebatur. Depulso tandem hoste natalibus illud sedibus restitui et universorum Regni Statuum exoptabant vota, et lege indentidem lata sancitum erat. Sed Primati Alexandro gloria servata est, ut Regis ac Regni desiderio faceret satis, atque in ipsis inaugurationis solenniis plaudente patria, et bonis omnibus exultantibus Metropolitanum hocce Capitulum a diuturno exilio ad natale solum revocaret. Non terrebat invictum spiritu Archi Praesulem aedium defectus, quae primam in Hungaria Sedem, ejusque illustre Capitulum decerent. Nihil unquam adgressus temere, ac imperturbatae in Deum fiduciae clypeo munitus inter mille difficultates novae hungaricae Sion e veteribus ruinis excitandae sine mora manum admovet, et fundamentalem ejusdem lapidem ponit; feliciter coeptum opus indefesso pede prosequitur, non ullis fatigiis parcat, non sumtibus; et quidquid ipsis adeo necessitatibus subtrahere potest, sacro huic fini impendit; tantoque cum splendore, ac magnificentia surgentem e cineribus Basilicam Strigoniensem continuat, ut civitas

haec, et provincia, imo regnum ipsum novum, idque amplissimum sibi addi ornamentum gratularentur. Admirabilem Archi Praesulis ardorem, et ad impensas quasvis ferendas promptitudinem pari passu comitatur Venerabile Metropolitanum Capitulum, et intra paucos annos duodecim exsurgunt domicilia Canonicorum ad commoditatem non minus ac ad omnem decorem constructa. Non alia jam erant bonorum omnium ardentissima vota, quam ut optimus Princeps, qui zelo domus Dei accensus, et amore patriae animatus tam illustre opus adgressus est, illud etiam propitio numine feliciter consummaret.

Proh dolor! aliter visum est sapientissime cuncta gubernanti Dei providentiae! Cardinalem Alexandrum tanto acerbior, quanto minus exspectata mors eripuit; et qui tam chari capitis dies ultimus erat, operis etiam et sumtui in Basilicam Strigoniensem finem imposuit. Solerti labori succedens solitudo et vastitas anxio omnium moerorem, ac consternationem; et profecto insanabile hoc Ecclesiae Hungariae incussum vulnus videretur, nisi nos Paterna Suae Majestatis Sacratissimae Clementia, et vere admiranda Regis Apostolici Benignitas in spem erigeret fore, ut grande hoc, et omnium votis exoptatum opus, in quod jam graves sumptus impensi sunt, Sede quoque Primatiali vacante continuetur, Alexandro vero Successor nominetur, qui alter Salamon novam hanc hungaricam Sion, quam ad meliorem vitam evocatus David perficere non poterat, auxiliante Deo feliciter ad finem perducat.

Merito igitur lacrymis omnium oculi mandent; merito nudique omnia suspiriis, gemitibus lamentationibusque circumsonant; merito non homines modo, sed ipsi hujus aedis sacrae parietes moeroris, ac tristitiae insignia ostentant: quia Praesulem lugemus, quem aut omnibus seculis nasci oportuit, aut certe nunquam denasci, Praesulem Regi suo fidum, publicae rei deditum, summa in populum charitate, summa in perficentis muneris partibus cura distinctum; in administrandis Ecclesiae negotiis indefessum; aequum adversus omnes; sui etiam ipsius, cum salus aliorum poscebat, suorumque commodorum contemptorem egregium; in secundis rebus modestum, for-

tem et invictum in adversis; sui semper in utraque fortuna similinum; ereptum senectute prima, qui nec extrema quidem sine bonorum quaerimonia decedere potuisset.

Nos vero lacrymarum pleni irreparabilis jacturae meditatione suspensi, abjecti profligati unde abierit aspicimus, non quo ascenderit. Erigamus tantisper animum Auditores omnium Ordinum Nobilissimi! et si quid esse solatii potest, ab eo loco ducamus, ubi Ille repositam sibi coronam justitiae consecutus susceptae in nostram salutem solitudinis praemio fruitur. Vivit enim, quem lugemus amatus Archi Praesul ad originem Sui abjecta mortalitatis sarcina reversus; vivit, et in consortio beatorum felicitate fruitur, quam toto corde quaesivit. Sed et ex hac terra non omnis decessit Cardinalis Alexander: donec enim stabit feliciter perficienda Basilica Strigoniensis; donec gratitudo ex animis hominum non plene exulabit; donec suis aris, pietati, religioni manebit honos, tamdiu Illum debito laudum honore posteritas omnis gloriosissime prosequetur, nec recedet memoria Illius, et nomen Ejus requiretur a generatione in generationem.
